

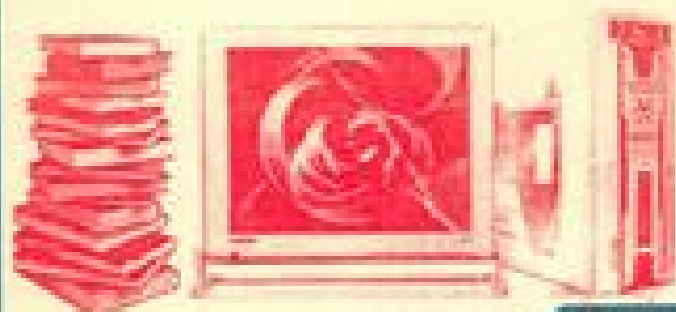

Полтавський університет
сloжнечої кооперації України

**ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ
ТА ПОСЛУГИ:
нові види, проблеми
розвитку та
використання**

*Матеріали міжнародної
науково-практичної
конференції*

8-9 червня 2004 року

Полтава
РВВ ПУСКУ

Після проведення всіх операцій створений багатосторінковий файл можна пропонувати для використання.

Висновки

Виходячи з усього вищевикладеного в бібліотеці Харківського національного університету створюються повнотекстові електронні документи на базі формату *djvu*.

Але залишається ще одна проблема: доставка електронних документів читачеві.

Випробувані технологічні процеси створення файлів формату *DjVu* вели свою простоту, ефективність та економічність.

Для нас створення цифрових колекцій стало одним з важливих напрямків діяльності, яке ми збираємося розвивати й надалі.

Використання формату *DjVu* можна порадити тим, хто цінує час, якість і прагне і якості. Не варто боятися нового формату, все було колись новим, краще просто спробувати самому, а потім вирішити, чи варта вина того, щоб її застосовувати.

БІБЛІОТЕКА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Мищенко Т.Б.;

Літченко О.М., к.т.н.

Харківський національний університет радіоелектроніки

Постіндустріальне або інформаційне суспільство відрізняється виключно швидким розвитком інформаційних та комунікаційних технологій, можливості яких стають безпрецедентними для ефективного рішення багатьох професійних, економічних, соціальних та побутових проблем. Застосувати ці можливості можуть лише ті члени суспільства, котрі матимуть необхідну компетентність, що дозволяє адаптуватися в новому інформаційному просторі, зберігаючи свою мобільність, використовувати переваги глобалізації. Мова йде про необхідність зміни змісту освіти на базі нових можливостей освітнього середовища, про засвоєння інформаційної культури, яку розуміють у вищій вияв людської освіченості, включаючи особистісні якості професійну компетентність.

Інформаційно грамотна людина визначається, як така, котра здатна взяти, коли їй потрібна інформація, яка вміє її знаходити, оцінювати та ефективно використовувати.

Будь-яка сучасна людина мусить бути інформаційно грамотною, через те, що це дозволяє їй приймати ефективні рішення, забезпечує свободу вибору й повноцінну участь у житті суспільства.

Національна економічна незалежність країни та якість життя її громадян стали залежати від неперервної, протягом усього життя, освіти, що, в свою чергу потребує постановки питання про інформаційну грамотність у національному масштабі. Інформаційна грамотність визначається як вміння виживання в інформаційному столітті й розглядається в контексті сучасних зусиль щодо розвитку загальної культури, властивостей критичного мислення й реформування освіти.

Одним із найважливіших показників зміни образу життя у XXI столітті буде розвиток та використання прогресивних інформаційних технологій у всіх сферах соціального життя та діяльності, рівень виробництва та споживання суспільством інформаційних продуктів та послуг. У цих умовах важливою справою є формування нової телекомунікаційної культури українського суспільства та вирішення проблеми якісно нової освіти. Нові інформаційні технології призвели до принципових змін і в системі бібліотечного сервісу. Зникла необхідність у багатьох інформаційних формах бібліографічної діяльності й розвинулися зовсім нові форми пошуку та зберігання учбової і наукової інформації. На жаль, у більшості наукових бібліотек університетів мережеві комп'ютерні технології роблять тільки перші кроки.

Наразі все більшої популярності набувають колекції з повнотекстовими електронними виданнями особливо це слушно при впровадженні дистанційного навчання, при цьому актуальною є проблема створення, зберігання та доставки користувачеві таких видань у електронному вигляді.

Перед тим як визначати, яку роль відіграють чи мусять відігравати бібліотеки в системі дистанційного навчання, згадаємо, якою є роль бібліотеки у звичайній системі навчання.

Для пересічного користувача (читача) бібліотека поки що є місцем зберігання необхідної літератури (учбової, методичної, наукової, мистецької, художньої тощо) та місцем обслуговування цією літературою читачів.

Розповсюдження та використання новітніх комп'ютерних технологій змусило до застосування їх у бібліотеках.

Однак аналіз багатьох бібліотек, які обслуговують організації, що опікуються дистанційним навчанням, дозволяє зробити невтішні висновки: бібліотека як була, так і залишилася місцем зберігання літератури і здебільшого у друкованому вигляді.

Щодо наукової бібліотеки Харківського національного університету, то вона є гібридною бібліотекою, тобто містить у своєму фонді як друковані, так і електронні матеріали.

Такі бібліотеки надають послуги читачам, які опановують освіту як звичайним чином, так і дистанційно.

Для того щоб бібліотека кваліфіковано надавала послуги читачам, обхідно значно перебудувати саму професію бібліотекаря.

Новітні інформаційні технології, які використовуються в дистанційному навчанні суттєво змінюють професію бібліотекаря, примушуючи по-новому дивитися на спеціалізацію власне бібліотеки у пошуках кращих шляхів для задоволення інформаційних потреб читачів.

Це означає, що бібліотеки мусять пристосуватися до нових умов та орієнтуватися на найефективніших методах інформаційного обслуговування.

На наш погляд для кращої роботи за умов дистанційного навчання бібліотеки вищих навчальних закладів мусять:

1) через дуже обмежене надходження друкованої продукції з традиційних джерел мати устаткування відповідного класу для пошуку необхідної інформації з метою її подальшого застосування в учбовому процесі;

2) сектор сканування для перетворення тих небагатьох друкованих джерел у електронний вигляд;

3) мати електронні каталоги як своєї бібліотеки, так і інших;

4) створювати нові повнотекстові бази даних за учбовими та науковими тематиками, якими опікується певний учбовий заклад;

5) допомагати розповсюдженню наробок викладачів та вчених у глобальних комп'ютерних мережах;

6) шукати можливості та здійснювати доступ до повнотекстових даних інших організацій;

7) купляти ліцензії на доступ до електронних наукових журналів, енциклопедій тощо.

Власне бібліотека не зможе повністю задовольнити інформаційні потреби читачів при дистанційній освіті без плідної співпраці з кафедрами і науковими підрозділами. Бібліотека є утримувачем інформації кожного обсягу та всіх напрямків, якими опікується певний ВНЗ. Кафедри і наукові підрозділи мають дуже невеликий обсяг інформації у порівнянні з бібліотекою. Зрозуміло, що кафедри накопичують інформацію, яка відповідає їх навчальному та науковому профілю. Частковою інформацією, що збігається на кафедрі, є деякою малою підмножиною бібліотечної інформації, але, крім цієї інформації, кафедри мають ще часткову інформацію, наприклад, довідники, розробки учбових курсів, книжки, що мають мало примірників, розрізнені статті з журналів.

Чільне місце у цій інформації посідає програмне забезпечення курсів та наукових розробок, але ці програмні продукти зовсім відсутні у фондах бібліотеки. Зрозуміло, що відомості про таку інформацію майже не розповсюджуються. Деякі кафедри самотужки створюють власні електронні бібліотеки. Але постає питання: як читачеві дізнатися про цю інформацію й переглянути її?

На наш погляд, дуже доцільно, щоб кафедри та наукові підрозділи створювали власні електронні бібліотеки, бо вони краще знають, яка інформація їм потрібна для учбового та наукового процесів.

А де ж власне бібліотека та яка її роль? Бібліотека, не зазіхаючи на кафедральну інформацію, та не випрошуючи її, повинна мати каталоги і пошукову систему, котра б інформувала користувача про наявність тієї чи іншої інформації на кафедрах і наукових підрозділах. Працівники бібліотеки повинні навчати користувачів електронних видань роботі з різноманітними базами даних, в яких знаходиться необхідна література. Крім цього, бібліотека може створювати тематичні добірки літератури, утримувати електронні аудіо- та відеозаписи, музичні твори, твори образотворчого мистецтва, кінофільми, твори художньої літератури тощо. Таким чином у ВНЗ може бути створена повноцінна електронна бібліотека, що синергетично об'єднує інформаційні ресурси всіх підрозділів вищого навчального закладу, а це має піти на користь усім користувачам таких бібліотек.

Дуже важливим аспектом у роботі бібліотеки є поповнення повнотекстової електронної колекції. Наразі це відбувається двома шляхами: поповнення методичними матеріалами, які надаються кафедрами, та видавництвом у електронному вигляді програми «Електронна Бібліотека» і скануванням літератури, яка користується попитом, але має досить мало примірників.

Спираючись на чотирирічний досвід роботи зі сканування у бібліотеці ХНУРЕ, електронні матеріали можна поділити на графічні (формати запису *bmp, tif, eps, psx, djvu, gif, jpg*) та текстові (формати запису *html, doc, rtf, pdf*). Зрозуміло, що найменше часу витрачається на обробку графічних форматів *bmp, tif, eps, psx, gif, jpg*, бо тут після сканування треба тільки записати відсканований матеріал у відповідний файл. Трохи більше часу витрачається на створення файлів формату *djvu*, через те що процес обробки та запису у цьому форматі вимагає більше часу ніж попередні. Найдовшою є обробка відсканованого матеріалу у текстових форматах, через те, що після сканування та розпізнавання необхідно виправити помилки сканування.

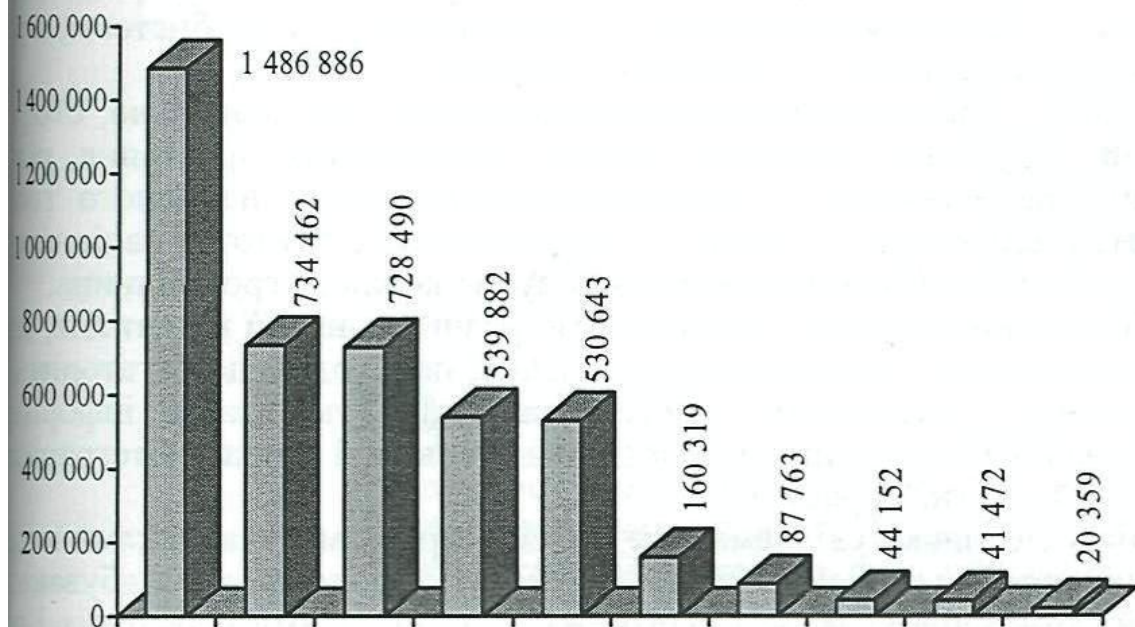
Відомо, що зберігання відсканованого матеріалу потребує певних об'ємів запам'ятовуючих пристроїв, тому при створенні повнотекстових документів необхідно враховувати й цей чинник.

На рисунку наведено діаграму розмірів відсканованої сторінки формату А4. З цього рисунка випливає, що за розмірами найбільш шкідливим форматом є *djvu*.

Однак усі графічні формати мають суттєвий недолік у порівнянні з текстовими: кожна сторінка відсканованого тексту міститься в окремому файлі, а це потребує додаткових зусиль для перегляду відсканованого документа.

Наразі здійснюються активні розробки нового графічного формату, який би задовольняв потреби мережі. Однією з перших закінчених робіт є формат *DjVu* фірми *AT&T*, який характеризується надзвичайно привабливими характеристиками – застосування нових ефективних алгоритмів стиску дозволило розробникам досягнути значного зменшення об'ємів файлів. Фірмою розроблено програмні засоби для отримання файлів формату *DjVu*, вони є безкоштовні для некомерційного використання. Засобом перегляду таких файлів може бути звичайний *web*-браузер. Було здійснено роботи з освоєння технології отримання документів формату *DjVu*. Крім того, ця технологія дозволяє об'єднати окремі відскановані сторінки в один файл, і, таким чином, у читача складається враження, ніби-то він переглядає цілісний документ, що дуже важливо для навчання.

Порівняльні характеристики форматів

Виходячи з вище наведених міркувань наукова бібліотека Харківського національного університету радіоелектроніки зберігає відскановані матеріали у форматі *DjVu* і постачає такі електронні копії у електронну бібліотеку».

Ще одним дуже важливим чинником роботи бібліотеки в системі дистанційного навчання є електронна доставка документів кінцевому користувачу. На жаль, цей чинник знаходиться тільки на початковій стадії через неузгодженість щодо розсилки електронних матеріалів за межі ХНУРЕ.

Таким чином, наукова бібліотека ХНУРЕ в системі дистанційного навчання надає послуги читачам у вигляді електронних копій методичних матеріалів, електронних копій відсканованих друкованих матеріалів, електронної доставки документів, навчання читачів користванню багатьма інформаційними електронними програмами, які отримує з інших джерел. На наш погляд, якість обслуговування студентів значно б підвищилася за синергетичного об'єднання інформаційних ресурсів усіх підрозділів вищого навчального закладу.

БІБЛІОТЕКА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Шевченко Т.Є.

Харківський національний університет радіоелектроніки

Останнім часом все більше почала усвідомлюватися роль вищої школи в житті кожної людини, в її формуванні як особистості, в розвитку індивідуальних здібностей, інтересів.

Освіта, в її непорушному органічному зв'язку з наукою, стає все більш могутньою рушійною силою економічного зростання, підвищення ефективності й конкурентоспроможності народного господарства, що робить її одним із найважливіших факторів національної безпеки і добробуту країни, благополуччя кожного громадянина.

Пошук нової моделі вищої освіти, розширенням її масштабів, створення умов для безперервного навчання, переходом до багаторівневої підготовки, посиленням фундаменталізації, гуманізації, інформатизації навчання, органічного поєднання освіти і науки, інтеграцією в світовий освітній простір.

Ми є не тільки свідками, але й безпосередніми учасниками модернізації системи вищої освіти та динамічних процесів, які відбуваються в ній. Зміни відбуваються скрізь: в структурі та змісті освітніх і професійних програм, у системі освітніх закладів та органах управління освітою.

Більшість завдань сучасного вищого навчального закладу безпосередньо пов'язані з діяльністю його бібліотеки – важливої ланки навчального та наукового процесів. Саме бібліотека є найважливішим